

Τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον

Τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον

Τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον, τὸ ὁποῖον ὑψώνεται εἰς τὸν τόπον τοῦ Τάφου τοῦ Χριστοῦ, εὐρίσκεται δυτικῶς τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ καταλαμβάνει τμῆμα τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς Ροτόντας. Ὁ ἀρχικὸς Τάφος εἶχε, προφανῶς, τὴν μορφήν τῶν ἰουδαϊκῶν λαξευμένων εἰς βράχον ταφικῶν μνημείων. Μετὰ ὅμως τὴν ἀνακάλυψίν του ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Ἐλένην, ὁ βράχος αὐτὸς διεμορφώθη ἀναλόγως καὶ τὸ μνημεῖον ἔμεινεν ἐλεύθερον. Ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει ὅτι ὁ Πανάγιος Τάφος ἦτο διακεκοσμημένος με ὠραιοτάτους κίονας, ἀλλὰ δὲν κάνει λόγον διὰ κλειστὸν οἰκοδόμημα. Ἀντιθέτως, συμφώνως πρὸς τὴν Αἰθερίαν, ὁ Πανάγιος Τάφος εὐρίσκετο ἤδη ἐντὸς κλειστοῦ οἰκοδομήματος, ἐνῶ μεταγενέστεραι μαρτυρίαι παραδίδουν ὅτι εἰς τὴν ἀρχικὴν του μορφήν ἦτο ἐλεύθερον μνημεῖον με ὀκταγωνικὸν ἐπίστεψην, τὸ ὁποῖον εἶχε προκύψει ἀπὸ τὴν ἀπολάξευσιν τοῦ βράχου.

Ἀπὸ τὰς περιγραφὰς τοῦ ἀνωτέρου προσκυνητοῦ τῆς Πλακεντίας (περ. 570 μ.Χ.) καὶ τοῦ Ἀρκούλου (679-688 μ.Χ.) συνάγεται ὅτι ὁ Πανάγιος Τάφος, ἀρχικῶς, ἦτο λαξευμένος εἰς μονόλιθον, περικλειστός με δακτυλιόσχημον τοῖχον, εἰς τὸ μέσον μεγάλου πλατώματος καὶ ἐστεγάζετο με κιβώριον ὑποβασταζόμενον ἀπὸ κιονίσκους. Μετὰ τὴν μορφήν αὐτὴν διετηρήθη μέχρι τὴν μεγάλην καταστροφὴν τοῦ Ναοῦ ὑπὸ τοῦ Ἄλ Χακίμ (1009-1012 μ.Χ.), ὅταν ὁ βράχος ἰσοπεδώθη καὶ τὸ οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον τὸν περιέκλειε, κατεστράφη ὀλοσχερῶς. Μετὰ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ Ναοῦ, ἐπὶ Κωνσταντίνου θ' τοῦ Μονομάχου (1042-1048 μ.Χ.), ὁ Πανάγιος Τάφος περιεκλείσθη πλέον ἐντὸς νέου οἰκοδομήματος. Τότε ἔλαβεν τὴν μορφήν ἐπιμήκους μασωλείου, τὸ ὁποῖον διευρύνετο δυτικῶς ὡς πολυγωνικὸν ἡμικύκλιον καὶ περιεβάλλετο ἀπὸ κιονίσκους, προσκεκολλημένους εἰς τοὺς κλειστοὺς τοίχους. Τὴν σημερινὴν του μορφήν τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον ἔλαβεν τὸ 1810, ὅπως ἐπιμαρτυρεῖ ἀνάγλυφος ἐπιγραφή εἰς τὴν πρόσοψίν του: **ΑΝΩΚΟΔΟΜΗΘΗ ΤΟ ΚΟΥΒΟΥΚΛΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ ΟΛΟΝ ΕΚ ΘΕΜΕΛΙΟΥ ΔΙ' ΕΛΕΟΥΣ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑΣ ΚΥΡΙΟΥ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ, ΑΩΙ': ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΜΑΡΤΙΟΝ.**

Ἡ κατασκευὴ αὐτὴ ἀντικατέστησεν παλαιότεραν, ἢ ὁποία κατεστράφη ὑπὸ τῆς πυρκαγιᾶς τοῦ 1808, ὅποτε καὶ τὸ μνημεῖον ἐπενεδύθη με πλάκας ἀπὸ τοπικὸν ἐρυθρόλευκον λίθον. Τὸ ὅλον οἰκοδόμημα περιβάλλεται ἀπὸ κιονίσκους καὶ ψευδοπεσοῦς, οἱ ὁποῖοι διαμορφώνουν ἀντιστοιχοῦς ἀψίδας με ἀπλὰ διακοσμητικὰ στοιχεῖα, καὶ φέρει πλούσιον γλυπτὸν διάκοσμον τόσο ἐξωτερικῶς, ὅσο καὶ ἐσωτερικῶς.

Ἡ πρόσοψις τοῦ ἱεροῦ Κουβουκλίου διαμορφώνεται εἰς τὴν ἀνατολικὴν του πλευράν, ὅπου ὑπάρχει καὶ ἡ μοναδικὴ εἴσοδος. Παλαιότερον ἡ εἴσοδος αὐτὴ διέθετε ξυλίνην θύραν, διακεκοσμημένην με σεντέφι, ἢ ὁποία ἐσώθη ἀπὸ τὴν μεγάλην πυρκαγιάν τοῦ 1808 καὶ σήμερον φυλάσσεται εἰς τὸ Πατριαρχικὸν Μουσεῖον. Ἡ νεωτέρα θύρα φέρει ἀργυρᾶ ρόπτρα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναγράφεται ἡ μικρογράμματος ἐπιγραφή: Κύριε ἄνοιξον ἡμῖν τὴν θύραν τοῦ ἐλέους σου (ἐκ

δεξιῶν), καὶ ἐπίβλεψον ἔξ ἁγίου κατοικητηρίου σου (ἔξ ἀριστερῶν). Εἰς τὸ κατώφλι τῆς θύρας ἔχει χαραχθεῖ ἐπιγραφή μετὸ ὄνομα τοῦ ἀρχιτέκτονος:
ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ Χ:ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΚΑΛΦΑ, ΑΩΙ'.

Ἐκατέρωθεν τῆς εἰσόδου τοῦ Κουβουκλίου εὐρίσκονται δύο ἐντυπωσιακὰ μαρμάρινα μανουάλια, τὰ ὁποῖα φέρουν τὴν ἐπιγραφήν: **ΚΤΗΜΑ ΚΑΙ ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΤΩ, ΧΡΙΣΤΩ, ΤΩΝ / ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ**. Προφανῶς, ἡ ἐπιγραφή αὕτη δὲν ἀναφέρεται μόνο εἰς τὰ μανουάλια, ἀλλὰ ἀποτελεῖ καὶ δήλωσιν τῆς κυριότητος τῶν Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων, τῶν ἀποκλειστικῶν ἀνακαινιστῶν καὶ πραγματικῶν κυριάρχων τοῦ προσκυνήματος. Σήμερον, ὁ προσκυνητῆς ἀντικρίζει συνολικῶς δώδεκα μανουάλια, ἔξ μεγάλα καὶ ἔξ μικρότερα, τὰ ὁποῖα ἰσομερῶς ἀνήκουν εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους, εἰς τοὺς Λατίνους καὶ εἰς τοὺς Ἀρμενίους.

Ἡ πρόσοψις τοῦ Κουβουκλίου κοσμεῖται ἀπὸ τέσσαρας στρεπτοὺς μονολιθικοὺς κιονίσκους ἀπὸ πορφυρόλευκον μάρμαρον, οἱ ὁποῖοι ἐπιστέφονται ἀπὸ κιονόκρανα κορινθιακοῦ τύπου. Ἐπάνω ἀπὸ τὴν εἴσοδον τοῦ μνημείου εἰκονίζεται ἀνάγλυφος ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία φέρει ἀργυρεπίχρυσον ἐπένδυσιν. Ἐπάνω ἀπὸ τὴν παράστασιν αὕτη σχηματίζεται ἀνοικτὸν ἐνεπίγραφον εἰλητᾶριον μετὸν ἐπιγραφήν: **Τῷ ΖΩΟΔΟΧῷ ΣΟΥ ΤΑΦῷ ΠΑΡΕΣΤΩΤΕΣ Οἱ ΑΝΑΞΙΟΙ ΔΟΞΟΛΟΓΙΑΝ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝ Τῇ ΑΦΑΤῷ ΣΟΥ ΕΥΣΠΛΑΧΝΙΑ ΧΡΙΣΤΕ Ο ΘΕΟΣ ΗΜΩΝ**. Παρόμοιον εἰλητᾶριον, ἀλλὰ μικροτέρων διαστάσεων, ἔχει λαξευθεῖ εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς παραστάσεως καὶ φέρει τὴν ἐπιγραφήν: **ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΘΕΑΣΑΜΕΝΟΙ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΩΜΕΝ ΑΓΙΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΙΗΣΟΥΝ ΤΟΝ ΜΟΝΟΝ ΑΝΑΜΑΡΤΗΤΟΝ**. Ἐμπροσθεν τῆς ἀναγλύφου εἰκόνας τῆς Ἀναστάσεως καίουν δώδεκα κανδηλαὶ μετὸ μέριμναν καὶ εὐθύνην τῶν Ὀρθοδόξων, εἰς τοὺς ὁποῖους ἀνήκει καὶ μία μεγαλυτέρων διαστάσεων, ἡ ὁποία καίει ἐνώπιον τοῦ ὄλου μνημείου.

Εἰς τὸ μέσον τῆς προσόψεως τοῦ ἱεροῦ Κουβουκλίου καὶ ἄνωθεν τῶν κανδηλῶν, ὑπάρχει βασιλικὸν στέμμα, τὸ ὁποῖον ὑποβαστάζεται ὑπὸ δύο ἀγγελικῶν μορφῶν. Εἰς τὸ ἴδιον ἐπίπεδον, ἔκ δεξιῶν καὶ ἔξ ἀριστερῶν, ἔχουν φιλοτεχνηθεῖ ὁμοίομορφα ὀρθογώνια, μετὸ ἀποτιμήσεις, πλαίσια, τὰ ὁποῖα φέρουν τὰς ἐπιγραφὰς:
ΙΝΑ ΠΑΝΤΕΣ Οἱ ΠΙΣΤΟΙ ΤΟ ΖΩΟΔΟΧΟΝ ΜΝΗΜΑ ΣΕ ΠΡΟΣΚΥΝΩΜΕΝ· ΤΕΘΑΠΤΑΙ ΓΑΡ ΕΝ ΣΟΙ ΚΑΙ ΕΓΗΓΕΡΤΑΙ ΧΡΙΣΤΟΣ ΟΝΤΩΣ Ο ΘΕΟΣ ΗΜΩΝ // Οἱ ΤΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ ΤΗΝ ΕΓΕΡΣΙΝ ΑΘΕΤΗΣΑΝΤΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΙΣΕΛΘΟΝΤΕΣ ΜΝΗΜΑ ΔΙΔΑΧΘΗΤΕ ΟΤΙ ΝΕΝΕΚΡΩΤΑΙ ΚΑΙ ΕΓΗΓΕΡΤΑΙ ΠΑΛΙΝ Η ΣΑΡΞ ΤΟΥ ΖΩΟΔΟΤΟΥ ΕΙΣ ΠΙΣΤΩΣΙΝ ΕΣΧΑΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΗΝ ΕΛΠΙΖΟΜΕΝ. Ἀντιστοιχῶς τῶν ὑπολοίπων τριῶν πλευρῶν τοῦ Κουβουκλίου κοσμοῦν ἀπλὰ ὀρθογώνια πλαίσια, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναγράφεται συνεχῆς μεγαλογράμματος ἐπιγραφή: **ΑἶΝΕΣΑΤΩΣΑΝ ΕΘΝΗ ΚΑΙ ΛΑΟΙ ΧΡΙΣΤΟΝ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΗΜΩΝ ΤΟΝ ΕΚΟΥΣΙΩΣ ΔΙ' ΗΜΑΣ ΣΤΑΥΡΟΝ ΥΠΟΜΕΙΝΑΝΤΑ ΚΑΙ ΕΝ Τῷ ΑΔῆ ΤΡΙΗΜΕΡΕΥΣΑΝΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΑΤΩΣΑΝ ΑΥΤΟΥ ΤΗΝ ΕΚ ΝΕΚΡΩΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΔΙ' ΗΣ ΠΕΦΩΤΙΣΤΑΙ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΠΕΡΑΤΑ**.

Τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Κουβουκλίου περιφράσσει διακοσμητικὸν στηθαῖον μετὸ μικροὺς πεσσοὺς καὶ κιονίσκους. Εἰς τὴν κλειῖδαν τοῦ στηθαίου ἀπεικονίζεται ἀνάγλυφος ὀφθαλμός, ὃς “τὰ πάνθ’ ὄρα”, ἐνῶ ἐντυπωσιακὸν ἀνθέμιον κοσμεῖ τὴν βᾶσιν του. Τὸ στηθαῖον ἐδράζεται εἰς στεφάνην, εἰς τὴν ὁποίαν διαμορφώνονται τὰ κιονόκρανα τῶν ἀναγλύφων ψευδοπεσσῶν τῆς ὀρθομαρμαρώσεως. Τὸ ὄλον οἰκοδόμημα ἐπιστέφει μολύβδινος διπλῆς καμπυλότητος τροῦλλος, ὁ ὁποῖος ὑποβαστάζεται ὑπὸ στηθαίου μετὸν κιονίσκους καὶ πεσσοὺς, τὸ ὁποῖον μετὸν σειρὰν του ἐδράζεται εἰς ὑψηλὴν ἀψιδωτὴν στεφάνην.

Εἰς τὴν πρόσοψιν τοῦ ἱεροῦ Κουβουκλίου ἔχουν γίνεαι δύο προσθῆκαι ὑπὸ τῶν Λατίνων καὶ τῶν Ἀρμενίων, οἱ ὁποῖοι ἐπίσης ἔχουν δικαίωμα εἰς τὸν Ναόν.

Ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀνάγλυφον εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως ἔχει προστεθεῖ ὑπὸ τῶν Λατίνων ὁμοίθεμος δυτικότροπος ἐλαιογραφία, ἐνῶ ἀντίστοιχος παράστασις ἔχει τοποθετηθεῖ μὲ πρωτοβουλίαν τῶν Ἀρμενίων κάτωθεν. Ἐμπροσθεν τῶν εἰκόνων αὐτῶν καίουν κανδηλαὶ μὲ μέριμναν τῶν οἰκείων δογμάτων, ἑπτὰ μεγαλύτεραι τῶν Λατίνων καὶ δώδεκα μικρότεραι τῶν Ἀρμενίων. Αἱ μεταγενέστεραι αὐταὶ προσθῆκαι καλύπτουν μέγα μέρος ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἱεροῦ Κουβουκλίου διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, εἰς τὸν προθάλαμον, ὃ ὁποῖος καλεῖται ἅγιος Λίθος ἢ παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγγέλου, καὶ εἰς τὸν κυρίως νεκρικὸν θάλαμον, τὸν Πανάγιον Τάφον. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ προθαλάμου, εἰς μικρὰν τετράγωνον τράπεζαν καὶ εἰς εἰδικὴν μαρμάρινην θήκην φυλάσσεται τμῆμα τοῦ λίθου, ὅπου ἴστατο ὁ ἄγγελος κατὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰς μυροφόρους. Τὰς τέσσαρας πλευρὰς τῆς θήκης καὶ ἐντὸς ἰδιαιτέρων πλαισίων διατρέχει ἐπιγραφή, ἡ ὁποία ἐξιστορεῖ τὸ γεγονός: **ΑΓΓΕΛΟΣ Κ(ΥΡΙΟ)Υ ΚΑΤΑΒΑΣ / ΕΞ ΟΥΡΑΝΟΥ ΑΠΕΚΥΛΙΣΕ / ΤΟΝ ΛΙΘΟΝ ΑΠΟ ΤΗΣ / ΘΥΡΑΣ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ.**

Ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἅγιον Λίθον σχηματίζεται θολίσκος εἰς τὸ μέσον, διὰ τὸν ἐξαερισμὸν τοῦ χώρου. Ἀπὸ τὴν ὀροφὴν κρέμονται πεντεκαίδεκα κανδηλαὶ, πέντε τῶν Ὀρθοδόξων, πέντε τῶν Λατίνων, τέσσαρες τῶν Ἀρμενίων καὶ μία τῶν Κοπτῶν. Ἐσωτερικῶς, ὃ προθάλαμος φέρει ὀρθομαρμάρωσιν καὶ δάπεδον, τὸ ὁποῖον καλύπτεται μὲ πολύχρωμα μαρμαροθετήματα. Δύο ὠοειδεῖς ὀπαὶ εἰς τοὺς τοίχους τοῦ παρεκκλησίου ἐπιτρέπουν τὴν μετάδοσιν τοῦ ἁγίου Φωτός.

Εἰς τὸν θάλαμον τοῦ Παναγίου Τάφου ὀδηγεῖ χαμηλὴ εἴσοδος μὲ ἀνάγλυφον μπαρὸκ διάκοσμον. Εἰς τὸ ἐπάνω μέρος τῶν παραστάδων καὶ εἰς τὸ ἀνώφλιον σχηματίζεται ἡ παράστασις τοῦ Λίθου, μὲ τὰς Μυροφόρους εἰς τὴν ἀριστερὴν παραστάδα καὶ τὸν ἀρχάγγελον Γαβριὴλ εἰς τὴν δεξιάν. Τὰς μορφὰς συνοδεύουν αἱ ἁγιονυμικαὶ ἐπιγραφαὶ: **ΜΑΡΙΑ ΙΑΚ(ΩΒΟΥ) / ΣΑΛΩ(ΜΗ) / ΜΑΡ(ΙΑ) ΜΑΓΔ(ΑΛΗΝΗ) // Ο ΑΡΧΑΓ(ΓΕΛΟΣ) ΓΑΒΡ(ΙΗΛ)**, ἐνῶ τὴν παράστασιν ὑπομνηματίζει ἐγχάρακτος ἐπιγραφή εἰς πτυχωτὴν ταινίαν εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ἀνωφλίου: **ΜΥΡΟΦΟΡΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΙ ΖΗΤΕΙΤΕ ΤΟΝ ΖΩΝΤΑ ΕΝ ΝΕΚΡΟΙΣ: ΑΝΕΣΤΗ Ο ΚΥΡΙΟΣ.** Τὴν ἐπένδυσιν τῆς θύρας ἐπιστέφει παράστασις μὲ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Ἐπάνω ἀπὸ τὴν σύνθεσιν ἔχουν φιλοτεχνηθεῖ εἰς τὴν ὀρθομαρμάρωσιν δύο σαλπίζοντες ἄγγελοι, οἱ ὁποῖοι συνοδεύονται ἀπὸ ἐνεπίγραφον εἰλητάριον: **ΔΕΥΤΕ ΙΔΕΤΕ ΤΟΝ ΤΟΠΟΝ ΟΠΟΥ ΕΚΕΙΤΟ Ο ΚΥΡΙΟΣ.**

Ὁ Πανάγιος Τάφος ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἕναν ὀρθογώνιον θάλαμον λαξευμένον εἰς τὸν βράχον, ὃ ὁποῖος μὲ τὴν τελευταίαν ἀνακαίνισίν του ἐκαλύφθη ὑπὸ ὀρθομαρμαρώσεως. Τὸ καθαυτὸ μνημεῖον εὐρίσκεται βορείως τοῦ θαλάμου καὶ καλύπτεται εἰς τὴν κυρίαν καὶ εἰς τὴν ἄνω πλευρὰν του ἀπὸ δύο πλάκας λευκοῦ μαρμάρου.

Εἰς τὸν βόρειον τοῖχον τοῦ μνημείου δεσπόζει ἡ ἀνάγλυφος παράστασις τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, πλαισιωμένη ἀπὸ τέσσαρας ἀγγέλους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δύο εἰς τὴν βάσιν σεβίζουν καὶ οἱ ἄλλοι δύο ψηλὰ κρατοῦν στέμμα. Ἐκατέρωθεν ὑπάρχει ἐγχάρακτος ἐπιγραφή μὲ τὴν ἀγγελίαν τῆς ζωηφόρου Ἀναστάσεως: **ΤΙ ΖΗΤΕΙΤΕ; ΙΗΣΟΥΝ ΤΟΝ ΝΑΖΑΡΗΝΟΝ ΖΗΤΕΙΤΕ ΤΟΝ ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΝ; ΗΓΕΡΘΗ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΩΔΕ. ΙΔΕ Ο ΤΟΠΟΣ ΟΠΟΥ ΕΘΗΚΑΝ ΑΥΤΟΝ.** Ἐπάνω ἀπὸ τὸν Πανάγιον Τάφον σχηματίζεται μαρμάρινον γεῖσον, τὸ ἄνω τμῆμα τοῦ ὁποίου περιτρέχει ζωφόρος μὲ ἐγχάρακτον τὸ τροπάριον τοῦ Ὁρθρου τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα: **ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΣΟΥ ΧΡΙΣΤΕ ΣΩΤΗΡ ΑΓΓΕΛΟΙ ΥΜΝΟΥΣΙΝ ΕΝ ΟΥΡΑΝΟΙΣ ΚΑΙ ΗΜΑΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙ ΓΗΣ ΚΑΤΑΞΙΩΣΟΝ ΕΝ ΚΑΘΑΡΑ**

ΚΑΡΔΙΑ ΣΕ ΔΟΞΑΖΕΙΝ. Ἐκατέρωθεν τῆς ἀναγλύφου εἰκόνας τῶν Ὁρθοδόξων ἔχουν προστεθεῖ δύο ἀνάλογαι φορηταὶ εἰκόνας μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, ἢ μία τῶν Λατίνων εἰς ἕξεργον ἀνάγλυφον καὶ ἡ ἄλλη τῶν Ἀρμενίων εἰς ἐλαιογραφίαν, αἱ ὁποῖαι καλύπτουν ἓν μέρος τὴν ἀρχικὴν παράστασιν.

Κάτω ἀπὸ τὴν στεφάνην τοῦ θόλου περιτρέχει τὸν θάλαμον ἐγχάρακτος ἐπάνω εἰς τὴν ὀρθομαρμάρωσιν ἐπιγραφὴ μετὰ τὸ τροπάριον τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ: **ΩΣ ΖΩΗΦΟΡΟΣ ΩΣ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ ΩΡΑΙΟΤΕΡΟΣ ΟΝΤΩΣ ΚΑΙ ΠΑΣΤΑΔΟΣ ΠΑΣΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΑΝΑΔΕΔΕΙΚΤΑΙ ΛΑΜΠΡΟΤΕΡΟΣ ΧΡΙΣΤΕ Ο ΤΑΦΟΣ ΣΟΥ Η ΠΗΓΗ ΤΗΣ ΗΜΩΝ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.** Ἐπάνω ἀπὸ τὴν εἴσοδον ἀναγράφεται ἡ ἐπίκλησις τοῦ ἀρχιτέκτονος: **ΜΝΗΣΘΗΤΙ ΚΥΡΙΕ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΣΟΥ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΚΑΛΦΑ Χ:ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΜΙΤΥΛΗΝΑΙΟΥ 1810.**

Τὸν Πανάγιον Τάφον φωτίζουν ἄσβεστοι λαμπάδες καὶ τεσσαράκοντα τρεῖς κανδηλαί, ἐκ τῶν ὁποίων δεκατρεῖς ἀνήκουν εἰς τοὺς Ὁρθοδόξους, δεκατρεῖς εἰς τοὺς Λατίνους, δεκατρεῖς εἰς τοὺς Ἀρμενίους καὶ τέσσαρας εἰς τοὺς Κόπτας.

Εἰς τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον τελεῖται καθημερινῶς ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων θεία Λειτουργία, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Πανάγιος Τάφος χρησιμοποιεῖται ὡς ἁγία Πρόθεσις καὶ ὁ ἅγιος Λίθος ὡς ἁγία Τράπεζα. Εἰς τὸν χῶρον αὐτὸν παραμένει ἄγρυπνος φρουρὸς Ἁγιοταφίτης μοναχός, διασφαλίζων τὰ δικαιώματα τῆς Ἀδελφότητος εἰς τὸ ἱερότερον προσκύνημα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου.